

Sprawa C-294/24 [Zadzhova]ⁱ

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

24 kwietnia 2024 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Rajonen syd Burgas (Bułgaria)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

24 kwietnia 2024 r.

Strona powodowa w postępowaniu głównym:

„Wodosnabdjawane i kanalizacija” EAD

Strona pozwana w postępowaniu głównym:

ED

Przedmiot postępowania głównego

Roszczenia o ustalenie zobowiązań strony pozwanej wobec strony powodowej w kwocie 693,56 BGN, stanowiącej kwotę główną za dostarczoną, przekierowaną i uzdatnioną wodę, wraz z odsetkami ustawowymi od tej kwoty głównej, od dnia wniesienia pozwu do sądu – 27.10.2023 R., do dnia ostatecznej zapłaty zobowiązania, oraz w kwocie 81,30 BGN, stanowiącej odszkodowanie za zwłokę, za okres od dnia 25.9.2021 R. do dnia 24.10.2023 R.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Postępowanie jest prowadzone w trybie art. 628–633 Graždanski procesualen kodeks (kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „GPK”) w związku z art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

ⁱ Niniejszej sprawie została nadana fikcyjna nazwa. Nie odpowiada ona rzeczywistej nazwie ani rzeczywistemu nazwisku żadnej ze stron postępowania.

Pytanie prejudycjalne

Czy art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że warunek ustanowiony w art. 32 ust. 2 ogólnych warunków umownych WiK Burgas (przedsiębiorstwa wodociągów i kanalizacji w mieście Burgas, zwanego dalej „WiK”) skutkuje, ze szkodą dla konsumenta, istotnym nieuczciwym charakterem praw i obowiązków wynikających z ogólnych warunków umownych, biorąc pod uwagę okoliczność, że wymagalność roszczenia zgodnie z tym brzmieniem ogólnych warunków umownych – odpowiednio rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczenia dotyczącego usług świadczonych konsumentom przez WiK – jest uzależniona wyłącznie od zachowania WiK związanego z wystawieniem faktury, w tym gdy WiK nie wykonało swojego obowiązku wystawienia faktur w każdym miesiącu?

Przepisy i orzecznictwo Unii Europejskiej

Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich: art. 3 ust. 1;

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady: art. 1, art. 2 pkt 1; art. 3, 4;

Traktat o Unii Europejskiej: art. 19;

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej: art. 169.

Przepisy prawa krajowego i orzecznictwo krajowe

Zakon za zaštita na potrebitelite (ustawa o ochronie konsumentów): art. 143; § 13 przepisów uzupełniających;

Graždanski procesualen kodeks (kodeks postępowania cywilnego): art. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 236;

Zakon za normatiwnite aktowe (ustawa o aktach normatywnych): art. 46;

Zakon za zadylženijata i dogovorite (ustawa o zobowiązaniach i umowach, zwana dalej „ZZD”):

Artykuł 69. Jeżeli zobowiązanie jest bezterminowe, wierzyciel może żądać jego natychmiastowego wykonania.

Artykuł 84. Jeżeli dzień wykonania zobowiązania jest oznaczony, dłużnik popada w zwłokę po tym dniu. [...]

Gdy nie określono dnia wykonania zobowiązania, dłużnik popada w zwłokę po wezwaniu przez wierzyciela.

Artykuł 111. Po upływie trzyletniego okresu przedawnienia wygasają:

[...]

b) (zmien. – DW, nr 12 z 1993 r.) roszczenia odszkodowawcze i kary umowne wynikające z niewykonania umowy;

c) roszczenia z tytułu czynszu najmu, odsetek i innych płatności okresowych.

Artykuł 114. Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

W przypadku uzgodnienia, że roszczenie staje się wymagalne po wezwaniu, bieg terminu przedawnienia rozpoczyna bieg w dniu powstania zobowiązania.

Artykuł 119. Wygaśnięcie roszczenia głównego powoduje również wygaśnięcie wynikających z niego roszczeń dodatkowych, nawet jeśli nie upłynął termin ich przedawnienia.

Ogólne warunki umowne (zwane dalej „OWU”) świadczenia usług wodociągowo-kanalizacyjnych na rzecz konsumentów WiK operatora w mieście Burgas

Artykuł 7. WiK operator ma prawo

1. otrzymania w terminie od konsumenta należności za świadczone usługi wodociągowe i kanalizacyjne;

Artykuł 31. (1) WiK operator wystawia comiesięczne faktury, chyba że wyraźnie uzgodniono inny okres wystawiania faktury.

(2) Konsumenty zobowiązani są do zapłaty należności za usługi WiK, z których skorzystali, w terminie 30 dni od daty wystawienia faktury.

Artykuł 42. W przypadku niewykonania w terminie zobowiązania do zapłaty za usługi, z których skorzystał, konsument jest zobowiązany do zapłaty WiK operatorowi odszkodowania w wysokości odsetek ustawowych, zgodnie z art. 86 ust. 1 Zakon za zadyżenijata i dogoworite, począwszy od pierwszego dnia następującego po dniu wymagalności płatności do dnia, w którym należna kwota zostanie wpłacona na rachunek WiK operatora.

Wyrok nr 801/11.4.2022 R. w sprawie cywilnej nr 6686/2021 wydany przez Sofijski gradski syd (sąd dla miasta Sofii);

Wyrok nr 806/28.2.2019 R. w sprawie cywilnej nr 6360/2018 r. wydany przez Rajonen syd (sąd rejonowy) w mieście Płowdiw;

Wyrok nr 293/16.4.2020 R. w sprawie gospodarczej nr 125/2020 r. wydany przez Okryžen syd (sąd okręgowy) w mieście Warna;

Wyrok nr 849/15.8.2022 R. w sprawie gospodarczej nr 857/2022 r. wydany przez Okryžen syd (sąd okręgowy) w mieście Burgas.

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania

- 1 Postępowanie w sprawie cywilnej przed Rajonen syd w mieście Burgas zostało wszczęte z powództwa „Wodosnabdjawane i kanalizacija” EAD przeciwko ED o ustalenie w stosunkach między stronami, że strona pozwana powinna zapłacić stronie powodowej kwotę 693,56 BGN, stanowiącą kwotę główną za dostarczoną, przekierowaną i uzdatnioną wodę, do lokalu, w którym ją zużyto, znajdującego się w mieście Burgas, za okres rozliczeniowy od dnia 17.3.2020 R. do dnia 12.5.2023 R., a także okres, co do którego wystawiono fakturę, od dnia 25.8.2021 R. do dnia 25.5.2023 R., wraz z odsetkami ustawowymi od wskazanej kwoty głównej, od dnia wniesienia pozwu do sądu – 27.10.2023 R., do chwili ostatecznej spłaty zobowiązania, a także kwotę 81,30 BGN, stanowiącą odszkodowanie za zwłokę za okres od dnia 25.9.2021 R. do dnia 24.10.2023 R., na podstawie art. 415 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 422 GPK w związku z art. 79 i art. 86 ust. 1 ZZD.

Zasadnicze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 2 Strona powodowa twierdzi, że strona pozwana posiada status konsumenta usług wodociągowo-kanalizacyjnych dotyczących przedmiotowej nieruchomości, zgodnie z OWU strony powodowej. Wskazano, że w spornym okresie pozwany zużył w przedmiotowym lokalu dostarczoną, przekierowaną i uzdatnioną wodę, za co wystawiono stosowne faktury, a pozwany nie uregulował swoich zobowiązań wynikających z tych faktur w terminie 30 dni od daty wystawienia każdej z nich, zgodnie z art. 33 ust. 2 OWU. Podniesiono, że ze względu na niewykonanie zobowiązań umownych przez pozwanego powstał obowiązek zapłaty odszkodowania za zwłokę, od dnia płatności każdej z faktur. Podniesiono, że strona powodowa uzyskała nakaz zapłaty dotyczący przedmiotowych wierzytelności, doręczony dłużnikowi w trybie art. 47 ust. 5 GPK, a także że wskazówki sądu spowodowały powstanie interesu prawnego strony powodowej związanego z wytoczeniem niniejszego powództwa na podstawie art. 422 GPK.
- 3 Wniesiono o zasądzenie dochodzonych roszczeń.
- 4 Wniesiono również o zasądzenie kosztów postępowania.

- 5 W ustawowym terminie przewidzianym w art. 131 ust. 1 GPK strona pozwana wniosła odpowiedź na pozew, w której wskazała, że dochodzone roszczenia są bezzasadne. Kwestionuje twierdzenie strony powodowej, zgodnie z którym pozwany jest właścicielem nieruchomości, odpowiednio – konsumentem usług wodociągowo-kanalizacyjnych. Kwestionuje również wskazywane przez stronę powodową zużycie wody w nieruchomości, odpowiednio – wysokość dochodzonych roszczeń. Podniesiono zarzut upłynięcia trzyletniego okresu przedawnienia roszczeń. Zakwestionowano roszczenie dochodzone z tytułu odsetek.
- 6 Wniesiono o oddalenie dochodzonych roszczeń.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 7 Niniejsze postępowanie zostało wszczęte na podstawie powództwa WiK przeciwko osobie fizycznej, obywatelowi państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Republiki Bułgarii w celu dochodzenia wierzytelności dotyczących dostaw wody. Jest bezsporne, że, zgodnie ze wszystkimi definicjami w prawie Unii i w prawie bułgarskim, pozwany jest „konsumentem” – jako osoba fizyczna, która jest stroną umowy o dostawę wody. Podniesiono, że pozwany nabył własność nieruchomości w Republice Bułgarii i w związku z tym, na mocy ogólnych warunków zatwierdzonych przez dostawcę wody, jest zobowiązany do zapłaty za ilość zużytej wody, lecz nie zapłacił za nią przez określony okres. W związku z tym strona powodowa dochodzi wartości dostarczonej ilości wody, a także odszkodowania za zwłokę w wysokości odsetek ustawowych (odsetek za zwłokę).
- 8 Przede wszystkim należy dokonać kilku wyjaśnień terminologicznych specyficznych dla prawa krajowego Republiki Bułgarii. W ZZD wyraźnie rozróżniono wymagalność roszczenia oraz datę płatności zobowiązania, odpowiednio, zwłokę dłużnika. Przez wymagalność roszczenia (odpowiednio zobowiązania) rozumie się abstrakcyjną możliwość jego dochodzenia przez wierzyciela. Jeżeli zobowiązanie jest zobowiązaniem terminowym, co oznacza, że strony uzgodniły termin, po upływie którego ma być ono wykonane, wymagalność następuje po upływie tego terminu, a termin przedawnienia rozpoczyna bieg od tego momentu, a jeżeli zobowiązanie jest bezterminowe, to jest strony nie uzgodniły terminu, po upływie którego ma być ono wykonane, wymagalność następuje, odpowiednio bieg przedawnienia rozpoczyna bieg, od chwili powstania zobowiązania – zgodnie z art. 114 ust. 2 ZZD. Data płatności to moment, po którym dłużnik popada w zwłokę, a wierzyciel może dochodzić swojego roszczenia w trybie przymusowym. Gdy zobowiązanie jest terminowe, po upływie terminu następuje data płatności, a dłużnik popada w zwłokę (przy zobowiązaniach terminowych moment wymagalności i data płatności, odpowiednio powstanie zwłoki, następują po upływie terminu uzgodnionego między stronami), a jeżeli zobowiązanie jest bezterminowe, aby nastąpił termin wymagalności, odpowiednio aby dłużnik popadł w zwłokę, wierzyciel musi

wyraźnie wezwać go do wykonania zobowiązania – art. 84 ust. 2 ZZD (to jest w przypadku zobowiązań bezterminowych wymagalność następuje od chwili powstania zobowiązania, a zwłoka od chwili otrzymania przez dłużnika wezwania do zapłaty). Znaczenie terminu płatności i zwłoki są związane z tym, że od dnia ich wystąpienia przeciwko dłużnikowi zaczynają być naliczane odsetki za zwłokę – począwszy od dnia następującego po dniu zwłoki do dnia ostatecznej zapłaty zobowiązania.

- 9 W związku z przyszłymi czynnościami sądu pojawiają się określone trudności, które zdaniem obecnego składu sędziowskiego zagrażają zapewnieniu skutecznych środków ochrony prawnej w dziedzinie objętej prawem Unii, a mianowicie w dziedzinie ochrony konsumentów. W ogólnych warunkach świadczenia przez WiK Burgas usług wodociągowo-kanalizacyjnych na rzecz konsumentów przewidziano w art. 31 ust. 1, że WiK operator wystawia miesięczne faktury, chyba że wyraźnie uzgodniono inny okres rozliczeniowy. Jednakże w art. 31 ust. 2 OWU przewidziano, że konsumenci są zobowiązani do zapłaty należności za usługi wodociągowe i kanalizacyjne WiK, z których korzystali, w terminie 30 dni od daty wystawienia faktury. Wymagalność i data płatności zobowiązań wobec operatorów wodociągów i kanalizacji uregulowano identycznie w ogólnych warunkach operatorów we wszystkich miastach w Republice Bułgarii – Sofii, Płowdiwie, Warnie, Burgas itd. Mając to na uwadze, w przypadku podniesienia przez konsumenta zarzutu przedawnienia roszczeń operatora wodociągowo-kanalizacyjnego z tytułu świadczonych usług sądy w kraju postępują identycznie, przyjmując, że: należy wziąć pod uwagę art. 114 ZZD, zgodnie z którym bieg przedawnienia rozpoczyna się w dniu, w którym roszczenie stało się wymagalne, a także że jeżeli strony uzgodniły termin zapłaty, wymagalność następuje po upływie tego terminu – w tym przypadku uzgodniono termin, ponieważ zgodnie z art. 31 ust. 2 OWU WiK zobowiązania z tytułu świadczonych usług powinny być zapłacone w terminie 30 dni od daty wystawienia faktury. I tak, w zależności od faktu wystawienia faktury przez przedsiębiorcę wodociągowo-kanalizacyjnego i upływu 30-dniowego terminu od tej daty sądy oceniają, czy roszczenie przedsiębiorcy uległo przedawnieniu w całości, czy też w części. Co do zasady nie ma przeszkód, aby strony uzgodniły termin zapłaty zobowiązań wynikających z zawartej między nimi umowy, w tym w ogólnych warunkach. Gdy uzgodniono taki termin, okres wymagalności, odpowiednio przedawnienia, zaczyna biec po upływie uzgodnionego terminu. Problem stawiający konsumentów w nierównej pozycji w tym przypadku wynika z okoliczności, że w ogólnych warunkach WiK uzgodniono, że termin ten zaczyna biec od daty wystawienia faktury. W związku z tym wymagalność roszczenia przedsiębiorcy, odpowiednio początek biegu terminu przedawnienia tego roszczenia, następuje po wystawieniu faktury, po czym rozpoczyna się bieg 30-dniowego terminu – i dopiero po upływie tego terminu rozpoczyna się bieg terminu przedawnienia. W ten sposób faktycznie początek biegu terminu przedawnienia jest uzależniony od zachowania przedsiębiorcy, co stanowi obciążenie dla konsumentów, ponieważ jest możliwe i nierzadko zdarza się, że przedsiębiorca nie wystawia comiesięcznych faktur – przy powstaniu każdego comiesięcznego zobowiązania, jak przewidziano

w art. 31 ust. 1 OWU WiK Burgas – lecz wystawia fakturę znacznie później i, w ten sposób, przedłuża faktycznie termin przedawnienia swoich roszczeń. Sąd odsyłający jest zdania, że to ostatnie budzi wątpliwości co do możliwego nieuczciwego charakteru warunku zawartego w art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas, ponieważ umożliwia przedsiębiorcy jednostronne określenie wymagalności jego roszczeń, a stąd – również początku biegu terminów przedawnienia tych roszczeń, ze szkodą dla konsumentów. To ze swej strony rodzi potrzebę dokonania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykładni ewentualnego nieuczciwego charakteru art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas i ustalenia, czy jest on sprzeczny z art. 3 dyrektywy 93/13, jak również z pkt 1 [lit.] b) załącznika do art. 3 tej dyrektywy, ponieważ faktycznie WiK w sposób masowy nie wywiązuje się z wynikającego z art. 31 ust. 1 OWU obowiązku wystawiania comiesięcznych faktur – naruszając w ten sposób, odpowiadające temu obowiązkowi, prawo konsumenta do otrzymania faktury za każdy miesiąc zużycia oddzielnie. W niniejszej sprawie, jak wynika z samego dochodzonego roszczenia WiK Burgas, a także z faktur przedłożonych w sprawie, do faktur wystawionych w okresie od dnia 25.8.2021 R. do dnia 25.5.2023 R. włączono zobowiązania powstałe na początku 2020 r., to jest faktury zostały wystawione znacznie później niż powstało zobowiązanie (zobowiązanie powstaje co miesiąc w związku ze zużyciem wody).

- 10 Drugi problem wynikający z art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas jest związany z okolicznością, że przedłużając termin przedawnienia należności głównych, przedsiębiorca przedłuża również termin przedawnienia wynikających z nich zobowiązań z tytułu odsetek za zwłokę, ponieważ zgodnie z art. 119 ZZZ wygaśnięcie roszczenia głównego powoduje również wygaśnięcie wynikających z niego roszczeń dodatkowych, nawet jeśli nie uległy one przedawnieniu. W związku z tym wraz z wcześniejszym wygaśnięciem roszczeń głównych wygasłyby również zobowiązania z tytułu odsetek za zwłokę. W przeciwieństwie jednak do tego, aktualnie bułgarskie sądy zasądza również odsetki za zwłokę od kwot głównych, które uległyby przedawnieniu, gdyby art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas okazał się nieuczciwym warunkiem umownym.
- 11 Trzeci problem, wynikający z art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas, dotyczy następujących kwestii: aktualnie WiK operator i sądy, nie zważając na ewentualny nieuczciwy charakter tego warunku umownego, stosują go i uznają, że powstałe zobowiązania obciążające konsumenta z tytułu zapłaty za usługi WiK są terminowe, to jest po upływie umówionego terminu konsument automatycznie popada w zwłokę, wierzyciel może domagać się odsetek za zwłokę od należności głównej – do dnia ostatecznej zapłaty długu – a sąd zasądza te odsetki za zwłokę. To ostatnie znacząco zwiększa obciążenie finansowe konsumenta, ponieważ gdyby uwzględniono nieuczciwy charakter warunku, o którym mowa w art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas (w którym to przepisie określono termin wykonania rozpoczynający bieg po wystawieniu faktury przez przedsiębiorcę), a ten warunek zostałby uznany za nieistniejący już od chwili zawarcia umowy, zgodnie z art. 84 ust. 2 ZZZ, zobowiązanie główne będzie bezterminowe i zaistnieje konieczność wezwania dłużnika do zapłaty – lecz z uwagi na to, że nie został on nigdy

wezwany do zapłaty, roszczenia WiK dotyczące odsetek za zwłokę byłyby bezzasadne, ponieważ konsument nie został wezwany do zapłaty, odpowiednio spóźnił się z zapłatą. Obecnie w sprawach nie przedstawiono dowodów wezwania konsumentów do zapłaty przez WiK operatora, lecz pomimo tego sądy, uznając, że zobowiązanie jest terminowe, zgodnie z uzgodnieniem zawartym w art. 31 ust. 2 OWU WiK Burgas, odpowiednio uznając, że konsument popadł w zwłokę po upływie terminu, zasądzają dochodzone odsetki za zwłokę.

- 12 Z powyższych względów zdaniem Rajonen syd Burgas prawidłowe rozstrzygnięcie sporu i prawidłowe przeprowadzenie dalszych czynności postępowania w sprawie wymaga dokonania wykładni odpowiednich przepisów prawa Unii Europejskiej.